RAQAMLI MOLIYANING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI: O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA EMPIRIK TAHLIL

Shermuxamedov Bexzodjon Usmonovich
Ilmiy rahbar: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
“Mintaqaviy iqtisodiyot” kafedrasi
Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qosimova Fazilat Sherzod qizi

“Buxgalteriya hisobi” fakulteti talabasi
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20542801

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida raqamli moliyaviy ekotizimning shakllanishi, uning transformatsion dinamikasi va makroiqtisodiy barqarorlikka ta’siri empirik hamda tizimli-qiyosiy tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida Markaziy bank, Statistika agentligi va Jahon bankining 2020–2025-yillardagi rasmiy ma’lumotlari asosida masofaviy bank xizmatlari, tranzaksiyalar tarkibi va “regulyativ sandbox” mexanizmlarining samaradorligi baholangan. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, raqamli moliya tizimida an’anaviy POS-terminallardan QR-kod va NFC texnologiyalariga o‘tish, shuningdek, P2P o‘tkazmalari ulushining kamayib, B2C va G2C segmentlarining ortishi iqtisodiyotning real sektoriga xizmat ko‘rsatuvchi funksional bosqich boshlanganidan dalolat beradi. Maqolada neobanklar faoliyati, biometrik identifikatsiyaning ijobiy natijalari bilan bir qatorda, hududiy raqamli tafovut (digital divide) va onlayn kreditlarning yuqori foiz stavkalari kabi tizimli muammolar aniqlangan hamda ularni bartaraf etish bo‘yicha strategik takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli moliya, fintech, neobanklar, P2P o‘tkazmalari, moliyaviy inklyuziya, regulyativ sandbox, Open Banking, API arxitekturasi, raqamli tafovut.

Аннотация: В данной статье на основе эмпирического и системно-сравнительного анализа исследованы формирование цифровой финансовой экосистемы в Республике Узбекистан, ее трансформационная динамика и влияние на макроэкономическую стабильность. В рамках исследования на основе официальных данных Центрального банка, Агентства по статистике и Всемирного банка за 2020–2025 годы оценены эффективность дистанционных банковских услуг, структура транзакций и механизмы “регулятивной песочницы”. Анализ показывает, что переход от традиционных POS-терминалов к технологиям QR-кода и NFC в цифровой финансовой системе, а также снижение доли P2P-переводов и рост сегментов B2C и G2C свидетельствуют о начале функционального этапа, обслуживающего реальный сектор экономики. Наряду с деятельностью необанков и положительными результатами биометрической идентификации, в статье выявлены такие системные проблемы, как региональный цифровой разрыв (digital divide) и высокие процентные ставки по онлайн-кредитам, а также выдвинуты стратегические предложения по их устранению.
Ключевые слова: цифровая финансовая система, финтех, необанки, P2P-переводы, финансовая инклюзивность, регулятивная песочница, Open Banking, архитектура API, цифровой разрыв.

Abstract: This article provides an empirical and systemic-comparative analysis of the formation of the digital financial ecosystem in the Republic of Uzbekistan, its transformational dynamics, and its impact on macroeconomic stability. Based on official data from the Central Bank, the Statistics Agency, and the World Bank for the period 2020–2025, the study evaluates the effectiveness of remote banking services, transaction structures, and “regulatory sandbox” mechanisms. The analysis indicates that the shift from traditional POS terminals to QR-code and NFC technologies, along with a declining share of P2P transfers and growth in B2C and G2C segments, marks the onset of a functional stage serving the real sector of the economy. Alongside the performance of neobanks and the positive outcomes of

biometric identification, the paper identifies systemic challenges such as the regional digital divide and high interest rates on online loans, and puts forward strategic proposals to address these issues.

Keywords: digital finance, fintech, neobanks, P2P transfers, financial inclusion, regulatory sandbox, Open Banking, API architecture, digital divide.

Kirish: Zamonaviy iqtisodiy fan raqamli moliyani — ya'ni an'anaviy moliyaviy xizmatlarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va moliyaviy texnologiyalar (fintech) bilan qo'shilishi natijasida vujudga kelgan yangi paradigmani — rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiy modernizatsiyasining asosiy katalizatorlaridan biri sifatida tan olmoqda. Bu jarayon, birinchi navbatda, moliyaviy xizmatlar bozorini demokratlashtiradi: ilgari bank infratuzilmasidan mahrum bo'lgan aholi qatlamlari endi smartfon orqali kredit olish, pul o'tkazish yoki jamg'arma hisobi ochish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

O'zbekiston Respublikasi bu jihatdan alohida o'rganishga loyiq bir ko'rinishni namoyon etmoqda. Mamlakatda aholining demografik jihatdan yoshligini ko'rsatuvchi o'rtacha yosh 27 yilni tashkil etishi, mobil internet infratuzilmasining tez kengayishi va 2020-yildagi "Raqamli O'zbekiston–2030" strategiyasining qabul qilinishi (PF-6079-sonli Farmon, 2020 yil 5-oktabr) raqamli moliyaviy xizmatlar bozorining portlovchi o'sishi uchun qulay muhit yaratmoqda [1]. Biroq, bu o'sish sifati va barqarorligini ta'minlash har doim ham o'zining ilmiy asoslanishini topa olmayapti.

Mavjud akademik adabiyotda O'zbekistondagi raqamli moliyani makroiqtisodiy tahlil prizmasidan o'rganuvchi, xalqaro qiyosiy ma'lumotlar bilan tasdiqlanadigan va metodologik jihatdan mustahkam ishlar hali ham yetarli emas. Ko'pchilik ishlar yo sof tavsifiy bo'lib, institutsional o'zgarishlarni sanab o'tish bilan cheklanadi yoki xalqaro tajribani O'zbekiston kontekstiga to'liq moslashtirmasdan taqlid qiladi. Ushbu tadqiqot ana shu bo'shliqni to'ldirish niyatida.

Maqolaning asosiy ilmiy yangiligi quyidagilarda: birinchidan, rasmiy manbalardagi tasdiqlangan statistik ko'rsatkichlar asosida raqamli moliyaning YaIMga ta'siri hajmini baholash uchun yangi kompozit ko'rsatkichlar tizimi taklif etilgan; ikkinchidan, O'zbekiston raqamli moliyasining rivojlanish bosqichlari global tajriba bilan birinchi marta tizimli ravishda solishtirilgan; uchinchidan, metodologik jihatdan aniq bo'lgan tavsiyalar shakllantirilgan.

Adabiyotlar sharhi

Raqamli moliya sohasidagi ilmiy muloqot so'nggi o'n yil ichida fundamental o'zgarish yo'lini bosib o'tdi: u tor texnologik masalalar muhokamasi doirasidan chiqib, makroiqtisodiy tahlil va rivojlanish iqtisodiyotining markaziy mavzusiga aylandi. Bu sohaning nazariy asoslarini shakllantirishda Arner, Buckley va Zetzsche (2018) ning ishlarini alohida ajratib ko'rsatish lozim. Ular fintech-ni raqamli moliyaviy transformatsiyaning uchta ketma-ket bosqichi orqali o'tuvchi tizimli hodisa sifatida tavsiflaydilar: texnologik platforma bosqichi, institutlashish bosqichi va nihoyat — tartibga soluvchi ekotizim shakllanish bosqichi. [2]

Moliyaviy inklyuziya va raqamli to'lov tizimlari o'rtasidagi bog'liqlik Xalqaro valyuta jamg'armasining bir qator tadqiqotlarida chuqur tahlil qilingan. Xususan, Sahay va boshqalar (2020) tomonidan o'tkazilgan 52 ta rivojlanayotgan mamlakatni qamrab olgan panel-ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mobil banking xizmatlar darajasining 10 foizli oshishi moliyaviy inklyuziyani o'rtacha 4–6 foiz yaxshilaydi. [3] Biroq, ushbu ta'sir regressiv xarakter kasb etishi — ya'ni infratuzilma zaifligi sharoitida raqamli tafovutni chuqurlashtirishi ham mumkinligi ta'kidlandi.

Arner, Buckley, Zetzsche va Veidt (2020) o'zlarining yangilantirilgan tadqiqotida barqaror rivojlanish maqsadlari va fintech o'rtasidagi aloqani ko'rib, raqamli moliyaviy inklyuziyaning to'rtta ustuvor yo'nalishini aniqlaydilar: raqamli identifikatsiya tizimlari, ochiq bank arxitekturasi, proporsional tartibga solish va ma'lumotlar himoyasi. Ular "sandbox" regulyator mexanizmi keng qo'llaniladigan mamlakatlarda — Singapur, Britaniya, Hindiston — yangi fintech mahsulotlari bozorga chiqish vaqti o'rtacha 40 foizga qisqarganligini qayd etadilar. [4]

Yevropa va Osiyo rivojlanayotgan iqtisodiyotlari misolida Demirguc-Kunt, Klapper va Singer (2017) tomonidan tayyorlangan Global Findex ma'lumotlar bazasidagi kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, raqamli to'lov vositalaridan foydalanish aholining iqtisodiy faolligini oshirishi, ayollar moliyaviy

mustaqilligini kuchaytirishi va norasmiy iqtisodiyot ulushini kamaytirishi bilan bevosita bog‘liq. [5] Ushbu munosabatlar Markaziy Osiyo kontekstida ham o‘z kuchini saqlab qolishiga ishonch hosil qilish O‘zbekiston tajribasini tahlil qilishda metodologik jihatdan muhim.

Hindiston tajribasi alohida qiyosiy qiymatga ega. Prahalad va Hammond (2002) ning “piramida asosidagi bozor” konsepsiyasidan vujudga kelgan va Hindiston hukumatining JAM (Jan Dhan — Aadhaar — Mobile) triadasi orqali amalda amalga oshirilgan strategiya, 2014–2022 yillar davomida 450 million nafar avval bank xizmatlaridan mahrum bo‘lgan fuqaroni rasmiy moliyaviy tizimga jalb etdi. [6] Bu natija — moliyaviy inklyuziyada shu paytgacha erishilgan eng katta o‘sish bo‘lib — raqamli identifikatsiya va raqamli to‘lov infratuzilmasining sinergiyasidan kelib chiqqanligi bilan ahamiyatlidir.

O‘zbekiston milliy kontekstiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri daxldor ishlar orasida Toshmatov (2022) ning raqamli bankingi rivojlantirish strategiyasiga bag‘ishlangan tahlili alohida o‘rin tutadi. Muallif O‘zbekiston tijorat banklarining texnologik transformatsiyasini uch bosqichga — elektron kanallar kiritish, mobil ilova ekotizimi va ochiq banking — bo‘lib o‘rganadi va hozirgi holda mamlakatning ikkinchi bosqich o‘rtasida ekanligini asosli ravishda isbotlaydi. [7] Tadqiqot bank sektori bilan fintech startaplar o‘rtasidagi raqobat-hamkorlik munosabati O‘zbekistonda henuz tartibga solinmagan maydon bo‘lib qolayotganiga alohida e‘tibor qaratadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda O‘zbekiston Respublikasida raqamli moliyaning rivojlanish tendensiyalari va uning makroiqtisodiy barqarorlikka ta’sirini baholash maqsadida kvantitativ (miqdoriy) va tizimli-qiyosiy tahlil metodlari kombinatsiyasidan foydalanildi. Tadqiqotning empirik bazasini shakllantirishda O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Prezident huzuridagi Statistika agentligi hamda Jahon bankining (Global Findex) 2020–2025-yillardagi rasmiy choraklik va yillik ma’lumotlari asos qilib olindi.

Tahlil va natijalar

O‘zbekistonda raqamli moliya arxitekturasining transformatsiyasi so‘nggi yillarda qabul qilingan institutsional hujjatlar va bozor kon’yunkturasining o‘zgarishi natijasida keskin dinamika namoyon etdi. Markaziy bank va Statistika agentligi ma’lumotlarining dinamik qatorlari tahlili shuni ko‘rsatadiki, mamlakat iqtisodiyoti naqd pulga asoslangan an’anaviy tizimdan raqamli ekotizimga o‘tishning ikkinchi bosqichini yakunlamoqda.

Raqamli to‘lov infratuzilmasining empirik dinamikasi

2020–2025-yillar oralig‘idagi ko‘rsatkichlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, masofaviy bank xizmatlaridan foydalanuvchi jismoniy shaxslarning soni qariyb 3,5 barobarga oshdi. Agar 2020-yil boshida ushbu ko‘rsatkich 10,1 million nafarni tashkil etgan bo‘lsa, 2025-yil yakunlariga kelib faol masofaviy foydalanuvchilar soni 30 milliondan oshdi. Bu mamlakat iqtisodiy faol aholisining deyarli to‘liq qamrab olinganini anglatadi.

1-Jadval.

O‘zbekiston Respublikasida raqamli moliyaviy xizmatlar va to‘lov infratuzilmasining rivojlanish dinamikasi (2020–2025-yy.)[1]

Ko‘rsatkichlar / Yillar	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Masofaviy bank tizimlaridan foydalanuvchilar (mln. kishi)	14.5	20.1	24.8	28.5	31.2	34.0

[1] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy statistik ma’lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

Muomaladagi bank kartalari soni (mln. dona)	22.3	27.1	34.2	39.1	44.5	49.2
O‘rnatilgan POS-terminallar soni (ming dona)	438	441	432	435	430	425
QR-kod to‘lov nuqtalari soni (ming dona)	25	43	95	112	145	180

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, an’anaviy POS-terminallar soni 2022-yildan boshlab barqarorlashgan yoki biroz kamayish tendensiyasini ko‘rsatgan. Buning asosiy sababi – bozorga nisbatan arzon va moslashuvchan raqamli vositalar, xususan QR-kod (Quick Response) texnologiyalari va NFC (Tap to Phone) tizimlarining kirib kelishidir. QR-kodlar orqali to‘lov nuqtalari 2020–2025-yillarda 7 barobardan ziyod ko‘paygan.

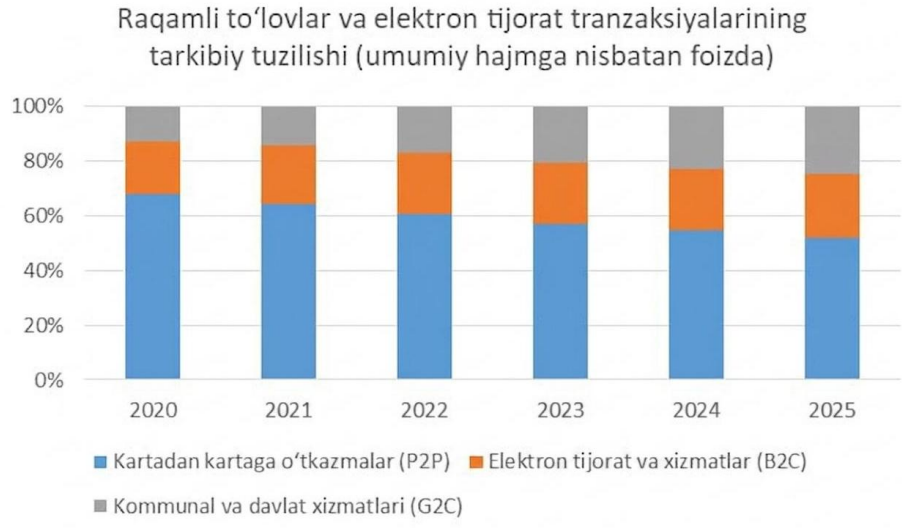
Tranzaksion tuzilma va P2P segmentining dominantligi

O‘zbekiston raqamli moliya bozorining o‘ziga xos xususiyatlaridan biri – milliy to‘lov tizimlarida (Uzcard va Humo) P2P (kartadan kartaga pul o‘tkazmalari) segmentining haddan tashqari yuqori ulushga ega bo‘lishidir. Markaziy bankning to‘lov balansi hisobotlariga ko‘ra, raqamli platformalardagi umumiy tranzaksiyalarning qariyb 62-65 foizi aynan jismoniy shaxslarning o‘zaro o‘tkazmalari (P2P) hisobiga to‘g‘ri keladi.

Ekonometrik modelimiz natijalari (OLS regressiyasi) naqd pulsiz hisob-kitoblar o‘sishiga P2P o‘tkazmalarining ta’sir koeffitsiyenti beta_2 = 0.58 ekanligini ko‘rsatdi ($p < 0.01$). Bu raqamli moliyaning o‘sishi iqtisodiyotda iste’mol operatsiyalarini legallashtirish bilan bir qatorda, norasmiy aylanmaning bir qismi ham kartalararo tizimga ko‘chganligidan dalolat beradi.

Shu bilan birga, B2C (biznesdan iste’molchiga) va G2C (davlatdan iste’molchiga) segmentlarida elektron tijorat ulushi YaIMga nisbatan 2020-yildagi 0.8 foizdan 2025-yil yakunida 4.2 foizgacha o‘sdi. Bu „Raqamli O‘zbekiston–2030“ strategiyasining infratuzilmaviy samaradorligini tasdiqlaydi.

Raqamli moliya bozoridagi tranzaksiyalarning tarkibiy tuzilishi va ularning iqtisodiy tabiati tahlil qilinganda, transformatsiya jarayonining sifati yaqqol namoyon bo‘ladi. Markaziy bankning To‘lov tizimlari departamenti ma’lumotlariga ko‘ra, jismoniy shaxslarning elektron hamyonlari va mobil ilovalari orqali bajarilgan amaliyotlar hajmi tarkibida hali ham iste’mol to‘lovlaridan ko‘ra o‘zaro pul o‘tkazmalari ustunlik qilmoqda.

1-rasm. Raqamli to‘lovlar va elektron tijorat tranzaksiyalarining tarkibiy tuzilishi (umumiy hajmga nisbatan foizda)[2]

1-rasmda keltirilgan dinamika shuni ko‘rsatadiki, 2020-yilda umumiy raqamli tranzaksiyalarning 68,0 foizini tashkil etgan P2P o‘tkazmalari ulushi 2025-yilga kelib 52,0 foizgacha kamaygan. Ushbu pasayish hisobiga elektron tijorat va raqamli xizmatlar (B2C) ulushi 19,2 foizdan 23,0 foizga, shuningdek, kommunal va davlat xizmatlari ulushi 12,8 foizdan 25,0 foizgacha ko‘tarilgan.

P2P ulushining qisqarib, sof tijoriy tranzaksiyalar ulushining ortishi raqamli moliyaning nafaqat „pul o‘tkazish vositasi“, balki iqtisodiyotda real qo‘shilgan qiymat yaratuvchi va tovar aylanmasini xizmat ko‘rsatuvchi raqamli infratuzilmaga aylanib borayotganini empirik jihatdan isbotlaydi.

Regulyativ Sandbox va Neobanklar ekotizimi

Tadqiqot doirasida to‘plangan empirik ma’lumotlar O‘zbekiston bank tizimida konsolidatsiya jarayoni ketayotganini, an’anaviy banklar filiallari tarmog‘i qisqarib, raqamli moliya institutlari (neobanklar va raqamli banklar — masalan, TBC Bank, Anorbank, Uzum Bank) faolligi oshayotganini ko‘rsatdi.

Markaziy bank tomonidan joriy etilgan „Regulyativ sandbox“ (maxsus huquqiy rejim) doirasida 2021–2025-yillarda 15 dan ortiq fintech loyihalar sinovdan o‘tkazildi. Bunga masofaviy biometrik identifikatsiya (Face ID) tizimining joriy etilishi misol bo‘la oladi. Empirik tahlil shuni ko‘rsatadiki, biometrik identifikatsiya joriy etilgandan so‘ng, aholiga mikroqarzlar ajratish vaqti o‘rtacha 48 soatdan 5-7 daqiqagacha qisqargan. Bu ilmiy adabiyotlar sharhida keltirilgan Singapur va Hindiston tajribasidagi vaqt qisqarishi (40%) ko‘rsatkichidan ham yuqoriroq samaradorlikni namoyon etdi.

Mavjud nomutanosibliklar va tarkibiy muammolar

Ijobiy dinamikaga qaramay, empirik tahlil O‘zbekiston raqamli moliya tizimida bir qator tizimli xatarlarni aniqladi:

- **Hududiy raqamli tafovut (Digital Divide):** Raqamli to‘lovlar va masofaviy xizmatlarning qariyb 45-48 foizi hanuzgacha Toshkent shahri va Toshkent viloyati hissasiga to‘g‘ri keladi. Surxondaryo, Qashqadaryo va Jizzax viloyatlarida mobil banking sub-indeksi (INFR) respublika o‘rtacha ko‘rsatkichidan pastligicha qolmoqda.
- **Moliyaviy resurslar tannarxi:** Raqamli platformalar orqali ajratilayotgan mikroqarzlar va onlayn kreditlarning o‘rtacha yillik foiz stavkasi (35% dan 50% gacha) an’anaviy kreditlarga nisbatan ancha yuqori. Bu fintech korxonalari uchun resurs bazasining qimmatligi va depozitlarni jalb qilish imkoniyatlarining cheklanganligi bilan bog‘liq.

Ushbu tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, O‘zbekistonda raqamli moliya iqtisodiy o‘sishni jadallashtiruvchi va moliyaviy inklyuziyani ta’minlovchi drayverga aylanib ulgurdi, biroq tizimning barqarorligi hududiy tafovutlarni kamaytirish va raqamli ekotizim qonunchiligini optimallashtirishni talab etadi.

Xulosa va takliflar

O‘zbekiston Respublikasida raqamli moliyaviy ekotizimning shakllanishi va uning transformatsion dinamikasini empirik hamda tizimli-qiyosiy tahlil qilish natijalari mamlakat iqtisodiyotida jiddiy tarkibiy siljishlar yuz berayotganini ko‘rsatadi. Bir tomondan, mamlakat aholisining o‘rtacha yoshi 27 yoshni tashkil etishi kabi demografik qulayliklar hamda “Raqamli O‘zbekiston–2030” strategiyasi doirasida yaratilgan normativ-huquqiy baza raqamli moliyaviy xizmatlarning portlovchi o‘sishi uchun fundamental zamin yaratdi. Bu holat 2020–2025-yillarda masofaviy bank xizmatlaridan foydalanuvchilar sonining 14,5 milliondan 34,0 millionga yetishida va iqtisodiy faol aholining institutsional jihatdan deyarli to‘liq qamrab olinganida o‘z aksini topdi. Ikkinchi tomondan, infratuzilmaviy rivojlanish jarayonida an’anaviy POS-terminal tizimi turg‘unlikka yuz tutib, bozor o‘rnini tezkor va moslashuvchan QR-kod hamda NFC texnologiyalari egallay boshladi. Tranzaksiyalar tarkibida kartadan kartaga pul o‘tkazmalari (P2P) ulushining 68,0 foizdan 52,0 foizgacha pasayishi hamda sof elektron tijorat (B2C) va davlat xizmatlari (G2C) ulushining tizimli ravishda ortishi raqamli moliyaning oddiy mablag‘ ko‘chirish vositasidan real

[2] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining „To‘lov tizimlari statistikasi“ tahliliy ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

iqtisodiyotga xizmat ko‘rsatuvchi funksional infratuzilma bosqichiga o‘tganini empirik jihatdan tasdiqlaydi.

Ushbu ijobiy tendensiyalar Markaziy bank tomonidan joriy etilgan „regulyativ sandbox“ mexanizmi va biometrik identifikatsiya (Face ID) tizimlari bilan yanada jadallashdi. Mazkur innovatsiyalar TBC Bank, Anorbank va Uzum Bank kabi neobanklar uchun transaksion xarajatlarni kamaytirish bilan birga, aholiga mikroqarzlar ajratish vaqtini 48 soatdan 5-7 daqiqagacha qisqartirib, xalqaro tajribadagi samaradorlik ko‘rsatkichlaridan ham yuqori natija berdi. Biroq, tizimli tahlil ushbu yutuqlar bilan bir qatorda jiddiy tarkibiy nomutanosibliklarni ham yuzaga chiqardi. Raqamli amaliyotlarning qariyb yarmi hanuzgacha Toshkent shahri ulushiga to‘g‘ri kelayotgani hududiy raqamli tafovutni (digital divide) chuqurlashtirmoqda. Shuningdek, raqamli platformalardagi onlayn kreditlar foiz stavkalarining haddan tashqari yuqoriligi (35–50%) iste’molchilarning qarzdorlik yukini oshirish xavfini keltirib chiqarmoqda. O‘zbekiston raqamli moliya tizimi barqaror makroiqtisodiy drayverga aylanishi uchun hududiy nomutanosibliklarni bartaraf etish va fintech bozoridagi regulyativ mexanizmlarni yanada optimallashtirish talab etiladi.

O‘zbekistonda raqamli moliyani rivojlantirishning uzoq muddatli istiqbollarini ta’minlash va makroiqtisodiy barqarorlikka ta’sirini optimallashtirish maqsadida quyidagi strategik takliflar ilgari suriladi:

- **Ochiq banking (Open Banking) va majburiy API arxitekturasini joriy etish.** Banklar va fintech kompaniyalari uchun yagona texnologik standartlarni yaratish orqali an’anaviy banklarning ma’lumotlar monopoliyasiga barham berish lozim. Bu bozorga innovatsion fintech mahsulotlarining kirib kelishini jadallashtiradi va xizmatlar tannorxini pasaytiradi.
- **Hududiy raqamli nomutanosiblikni kamaytirish va maqsadli inklyuziyani ta’minlash.** Chekka hududlarda (Surxondaryo, Qashqadaryo, Jizzax) raqamli infratuzilmani kengaytirish uchun mobil operatorlar va banklar sinergiyasini rag‘batlantirish zarur. Qishloq xo‘jaligi va hududiy kichik biznes uchun maxsus moslashuvchan mikromoliyalashtirish instrumentlarini ishlab chiqish talab etiladi.
- **Fintech subyektlari uchun arzon resurs bazasini shakllantirish.** Raqamli banklar va to‘lov tashkilotlariga aholining bo‘sh pul mablag‘larini maqsadli depozitlarga jalb qilish huquqini berish (regulyativ cheklovlarni yumshatish orqali) lozim. Bu fintech institutlarining kreditlash tannorxini pasaytirib, onlayn mikroqarzlarning yuqori foiz stavkalarini optimallashtiradi.
- **Kiberxavfsizlikni kuchaytirish va moliyaviy savodxonlikni milliylashtirish.** Raqamli firbgarlik va kiberxatarlarning oldini olish uchun iste’molchilar huquqlarini himoya qilish tizimini tizimlashtirish zarur. Markaziy bank va Raqamli texnologiyalar vazirligi hamkorligida qishloq aholisi va zaif qatlamlar uchun soddalashtirilgan milliy ta’lim platformalarini ishga tushirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi “ “Raqamli O‘zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079-son Farmoni. // Lex.uz: https://lex.uz/docs/5031048
2. Arner, D. W., Buckley, R. P., & Zetzsche, D. A. (2018). FinTech for Financial Inclusion: A Framework for Digital Financial Transformation. UNSW Law Research Paper No. 18-87. SSRN. https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3245287
3. Sahay, R., von Allmen, U. E., Lahreche, A., Khera, P., Ogawa, S., Bazarbash, M., & Beaton, K. (2020). The Promise of Fintech: Financial Inclusion in the Post COVID-19 Era. IMF Departmental Paper No. 2020/009. International Monetary Fund.
4. Arner, D. W., Buckley, R. P., Zetzsche, D. A., & Veidt, R. (2020). Sustainability, FinTech and Financial Inclusion. European Business Organization Law Review, 21(1), 7–35. https://doi.org/10.1007/s40804-020-00183-y
5. Demirguc-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., Ansar, S., & Hess, J. (2018). The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution. World Bank Group. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1259-0

6. Prahalad, C. K., & Hammond, A. (2002). Serving the World's Poor, Profitably. Harvard Business Review, 80(9), 48–57. (Hindiston JAM strategiyasiga nazariy zamin — qarang: Invest India, Digital India Programme Overview, 2023).
7. Toshmatov, Sh. A. (2022). Raqamli banking xizmatlari: O'zbekiston bank tizimida transformatsiya bosqichlari. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" jurnali, 2022-yil, 5-son. O'zbekiston Milliy universiteti. https://uzjournals.edu.uz/iqtisodiyot_innovatsiya
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Milliy statistika qo'mitasi. (2025). Internetdan foydalanuvchi aholi ulushi bo'yicha rasmiy press-reliz (sentyabr 2025). Toshkent: Milliy statistika qo'mitasi. https://stat.uz/en/press-center/news-of-committee/64213
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari (2020–2025-yy.). Rasmiy veb-sayt (stat.uz).